

Prensa idatziaren arazoak

Amatiño

Komunikabideak Euskadin edo Euskadiko komunikabideak aztergaitzat hartzerakoan, ezin inola ere prentsa idatzia, irratia eta telebista zaku berean sartu. Eta ez bakoitzaren berezko berezitasunengatik bakarrik, baita, edota areago, sortzez garai desberdinetako produktuak direlako ere eta, ondorioz, ezin bestean, historian zehar prozedura desberdina eraman behar izan dutelako. Izan ere, esate baterako, eta sakontasun haunditan sartu gabe, prentsa idatzia, irratia zein telebistaren jabego publikoa edo pribatua arrazoi «historizista» bat dela esan daiteke.

Lehen inprimategi familiarrek senitarteko prentsa-lantegiak eragin zituzten, irratien konplexutasunak irtenbide mixtoak gauzatu zituen bezalaxe eta telebistak eskatzen dituen inbertsio haundiak, berriz, estatuen partaidetza erakarri. Hau guzti hau gogora ekarri beharko dugu, geroxeago, zenbait komunikabideren publikotasuna aipatzerakoan, zuhaitz ideologikoez basoa ikusten galerazi ez diezaguten.

I. — PRENTSA IDATZIA 1981ean

Objektibitate hutsa utopia liluragarria baino ez denez gero, ez gara hemen abstrakzio dohatsutan hasiko eta bai, ordea, konplexurik gabe esango (herri hau, herri bezala, aurrera aterako bada, hautabide abertzaleek, eta ez beste inork aterako duten segurtasunarekin), eritzi euskaldun eta abertzale batez, behintzat, 1981eko prentsa idatziak ematen duen irudia ezin etsigarriago dela.

Ez du hemen balio prentsa idatzia, oro har, azken bost urte honetan hobetu egin dela esateak, hobetze hori zertan datzan galbahetu eta zehaztu gabe. Eta aurrera jarraitu aurretik, esan gabe doa, gure kasuan behintzat, eta gainerako Estatuan ez bezala, agian, demokrazia beharreko dela, baina ez nahiko.

Gurea ez da konpontzen, ez, lehenengo errejimenerako komunikabide eta albiste-iturriak demokratizatzean, aldi berean albiste-marku berri bat sortzen ez baldin bada. Autonomia gauzatu da edo gauzatze bidean doa, baina gauzatze horrek ez du obratu, oraingoz behintzat, komunikabide-sistema autonomo bat. Beste kontu bat da obratzerik ba ote duen.

Gauza jakina da, bestalde, albiste-iturriak, komunikabideen konplexutasuna dela eta, kontzentrazio baterantz abiatuz ari direla, ekialdean zein mendebalean. Ekialdean kontrol politikoa estatuak badarama, mendebalean, berriz hiruzpalau eskutan dago eta sortzetik beretik datorkigu «ukitua». Noski, arazoa ez da hemen, prozedura hau aztertzea eta are gutxiago sistema politiko eta ekonomiko baten abantailak eta eragozpenak miaztea, ondo lotutako albiste-mundu horretatik ateratzerik ez dugula ohartzea baizik. Ez Espainiako —edo Frantziako— estatu mailan, ezta, zer esanik ez, komunitate autonomo mailan ere. Eta aipatzeke geratzen zaizkigu, oraingoz, herri txikia izatetik, hasiberria izatetik, elebiduna izatetik eta bestetik suertatzen eta suerta dakizkigukeen problema latzak.

Egunean eguneango praktikara jaitsiz, begi bistan sumatzen da gero, errejimen zaharretik datozen egunkariek, bataz beste, geroztik jaio direnek baino hoztasun eta patxada gehiago azaltzen jakin izan dutela merkatu berrira egokitzeko orduan.

Bost dira, besteak beste, lehengo egunkariet jendaurreko arrakasta lortzeko erabili dituzten abiapuntuak: 1) Azpiegitura; 2) Probintzi eremua; 3) «Independente» direlako ideia saltzen jakin; 4) Euskal Herriko arazoketarekiko urruntasuna; 5) Profesionaltasuna.

1. Azpiegitura

Esan gabe doa, noski, errejimen zaharreko egunkariet, bai lehendanik (denbora) datozenez eta baita egoera autokratiko batetik (aukera) abiatu zaizkigunez ere, erraztasunaren eta patxadaren urre-garaiak ezagutu ahal izan dituztela. Aldaketa orduan hemen zeuden, finkaturik zeuden, finantz problemarik gabe egon ere eta, badirudi, tesoreria onuragarri batez gainera.

Azpiegitura tekniko amortizatu bat zein hedadura geografiko bat berekin zuten eta 1977. urtean hain gutxi balioztatu zen irakurlearen ohitura ere haien alde suertatu da, beste zenbait osagaien artean.

Jendeak aldaketa politikoa nahi eta espero zuela frogatu haundirik gabe eman daitekeela uste dut, eta hauteskundeetan ere, oro har, jokaera hori nagusitu zela ez gara hemen esaten hasiko. Beste gauza bat da, ordea, rito demokratiko hori praktikatu ahal izateak, besterik gabe, eguneroko konportamendu eta jarreraren erreflexuak nahita nahiez aldatzea ekarri ote duen. Eta hau bagenekien, edo ez bagenekien, ikasteko aukera izan dugu behintzat. Azken finean, edonork bait du bere inguruan orain dela hamar urteko egunkaria irakurtzen duen amaginarrebaren bat, osaba edo koinaturen bat.

Gizakumea ohitura-aberea omen da eta, onenean ere, aldatzeko lehenean jarraitzeko baino arrazoi gehiago behar izan da betidanik.

Zentzu honetan ezin uka, ez, egunkari berriek merkatu bat ireki behar izan dutela eta irakurleko bat irabazi behar izan dutela, irekitzeko eta irabazteko ahalegin edo azertu haundirik, behintzat, inondik inora sumatzen ez bazaie ere.

Dena den, demagun beraien alde, oraingoz, hasiberriaren

eragozpenak, esperientziarik ezaren akatsak eta amortizazio zorrotzen epeak gaudituz behar izan dituztela, eta agian *Deia*-k *Egin*-ek baino gehiago, «populismoak» besterik uste izanarren (hemen D.V.-ren iraupena aipatu daiteke *La Voz* ixteari esker).

Bestalde, lehen uneetako beroarenak kenduz, onartu behar da bide bat egitea objektiboki zaila zela, egunkari berriok ez bait ziren irakurle-eskari kuantitatibo bati erantzuteko sortu (Euskal Herriko biztanlea estatuko egunkari-irakurle haundienetako bat da), eskakizun ideologiko bati edo besteri tribuna emateko baizik.

2. Probintzi eremua

Azpiegituraren ardatzari eta berorren baldintzapenei jarraituz, gauza jakina da, lehengo egunkarien geografi eremua gehienbat probintziala zen artean, bi egunkari berriek bokazio nazionalarekin jau ziirela.

Hala ere, Europako herririk abertzaleenetakoa bat omen den Euskadi honetan albisteriaren marku nazional horrek ez du, nonbait, arrakasta haundiegirik izan eta gehiago edo gutxiago kontzesio probintzialak egin beharrean aurkitu izan dira. Atzera-aurrera, etengabeko aldaketan ibili behar eta azertatu ezin honak bere kostuak eragin ditu eta baita irakurlearengan segurtasunik eza sortarazi ere.

Eta egunkari berriei bere efektiboetan atzerantz edo ote doazen sumatzen zaien bitartean, lehengoei, *El Correo Español* eta *El Diario Vasco*-ri, behintzat, aurrerapausu nabarmenak ikusten zaizkie.

Izan ere, *Deia* eta *Egin*, albisteria nazionala, marku probintziala eta herrietako berriak ezkontarazi ezinean ari diren artean, aipaturiko beste biak, probintziatik eta beronen hiriburuetik hasiz (E.C.E./Bilbo — D.V./Donostia) herrietako koresponsalietara iristen dira, bata nahiz bestea, Gasteizi berebiziko garrantzia emanez.

Paradoxa haundia baldin bada ere, European eguneroko prentsa idatzia auzoratzen ari den bitartean, euskaldunok egunkari

nazionalak egin gurarik ari gara. Alemanian, esate baterako, bada 200.000 biztanleko hiriak bere inguruko herri guztietarako eta baita bere barneko auzoetarako ere argitalpen desberdin eta bereziak egiten dituztenak. Hau da, Donostiako egunkari batek Gros edo Amarako auzoentzat orrialde bereziak egingo balitu bezala. Ni neu, Münster-eko *Westfälische Nachrichten* egunkarian (belaunaldiz belaunaldi familia batena dena) egon izan naiz eta kioskora ateratzen den aleak berrogeita hamar orrialde inguru dituen artean, irarkolak berrehun eta berrogeita hamar orrialde desberdinetik gora prestatzen ditu egunero, tokian tokiko albistea eman nahiz.

Guzti honekin ez dut esan nahi, noski, egunkari nazionalentara jo behar ez dugunik, baina bai, ordea, Europan une honetan nagusitzen ari den korronea azpimarratu eta, behar bada, gure egunkari probintzialak, beste kontextu eta arrazoi batzuegatik, egunkari nazionalak baino hurbilago daudela korrone horretatik.

3. Prentsa independentea

Euskal Herrian prentsa independenterik ez dagoela begi bistakoa dela uste dut eta besterik uste duena bere burua engaitzen ari da. Zein bat zein bestea interes politiko batzuei loturik dago eta ideologia hori sostengatzen duen kapitalaren esanetara, besteak beste. Hau eztabaidatzeak ez du merezi eta haserretzeko arrazoirik ere ez da. Beste gauza bat da horrela izan behar ote lukeen, baina oraingoz konforma gaitzen dugunarekin eta kitto.

Hala ere, objektibo gisa azaltzea inori sar ez dakiokkeen leka den bezalaxe, independentetasuna, ordea, gezurra dirudien arren, oraindik gure eskaparateetara lotsa haundirik gabe atera daitekeen produktua da. Eta jendea, erosteko gertu dago.

Independente delako ideia hori merkatura ondoen azaldu duena Bilboko *El Correo Español* izan da eta, behar bada, neurri txikiago batez, baita *El Diario Vasco* ere. Baina Bilbokoarena, behintzat, guztiz nabarmena izan da.

E.C.E.-ek behin eta berriz azpimarratu izan du *Deia* EAJren erabat loturik dagoen egunkari bat dela, eta horretarako eskuratu ahal izan dituen arma guztiez baliatu izan da.

Araza ez da, noski, salaketa horren sakonean edo ez hain sakonean dagoen egia ukatzea, E.C.E.-en jokoa bere osotasunean ulertzea baizik. Izan ere, E.C.E.-ek ez du nahi izan soil-soilik, *Deia* eta EAJren arteko lokarria azpimarratu, nolabaiteko extrapolazio batez E.C.E. bera ez dagoela ezelango menpetasun ideologikori lotua suposaraztea ere baino, hots, tiro batez bi txori hil.

Jokabide honetan partaide izan dira E.C.E.-eko zenbait kazetari ere. Kontu izan, *Deia* jaio zenean horrelako lilura bat sortarazi zuela eta, nolabait, bere errejimeneke ajea zuten egunkarietan ari ziren profesionalek hanka egin nahi izan zuten arren zenbait bakarrik izan zirela «aukeratuak», lanposturik aldatzerik izan ez zutenak gutxietsiak edo izan ote ziren zentzazioarekin geratu zirelarik.

Gerora, honek erreakzioa izan du. Egunkari berrira pasatu ziren «aukeratuak» beren hasierako euforia galtzeko nahiko denbora eta arrazoi izan dute. Hain «onak» ez zirelako edo, lehengo egunkarietan geratu behar izan zutenek, berriz, gauza haundirik ez zutela galdu konbentzitzeko ahalegin haundirik ez dute egin behar izan.

Enfrentamendu hau ez da, nik dakidanez, hain nabarmena Gipuzkoan izan. Batetik, *Egin*-ek ez zion bere konpetentziari honelako posibilitaterik eskaini, eta eskaintzekorik izan duenean ezkututzen ahalegindu da. Bestetik, *Deia* kritikatzek eragozpen haundirik izan ez duen bitartean, oraintsu arte behintzat kazetariak *Egin* kritikatzeko beldur izan dira. Gauza jakina da *Deia*-k *Egin*-ek bere baitan izan zuen garbiketa egin izan balu kristorena gertatu izango zela.

4. Euskal Herriko arazoketarekiko urruntasuna

Deia eta *Egin* egunkarien atzean aldaketa bat nahi eta eragin zuten pertsona eta taldeak zeuden. Lehengo egunkarietako

buruzagiek, ordea, ez nahi eta are gutxiago eragin, aldaketa jasan egin behar izan zuten.

Ondorioz, plazaratu berri ziren egunkariak zer esaterik asko zuten bitartean, zaharrek, ordea, hitz neurtuz eta patxada haundiz azaldu izan dira, zer gertatu behar zuenaren zain baileuden.

Jokabide zuhur honetan, egunkari zaharrak, gizarte honetatik egiazko auzietatik ahalik eta urrunen mantentzen saiatu izan dira, kontraesanetan erori gabe, herri-arazoketari saihetsetik eta zeharbidez baizik ez helduz, inola ere ipurdia busti gabe eta dena hoztasun batez ikusiz eta miatuz. Lemoizi eman zaion tramendua adibide bat baino ez da.

Egunkari berriek, berriz, nork bere ikuspegitik, herrigintza honetan parte hartu izan dute, oker nahiz zuzen baina beti ere bero eta, inoiz, baita garratz ere.

Herri-arazoketa honetako partaidetzak uste baino gehiago erre ditu bi egunkari horiek, honelako esfortzu batek bere faktura pasatzen bait du.

Erreketa honen txinpartek egunkari berrion imajina zein bertoko kazetarien kemenak printzatu dituzte. Zaila da gero, guzti hau zertan amaituko den alde z aurretik ezagutzea, baina badi-rudi, hiruzpalau urtetako ekintzaren ondotik egunkari zaharrak berriak baino freskoago daudela eta ondoko «round»etan nagusitasun gehiago erakutsi ahal izango dutela.

Hona, bestalde, duela sei hilabeteko OJDren datuen arabera, Hego Euskal Herriko prentsaren argitalpenetako ale-kopurua:

Hoja del Lunes de Bilbao	96.073
Hoja del Lunes de San Sebastián	78.000
El Correo Español	75.687
El Diario Vasco	58.800
Deia	51.535
Diario de Navarra	44.916
La Gaceta del Norte	42.443
Egin	41.416
Norte Expres	OJDrik ez
Hierro	OJDrik ez

Egoera hau datorren udaberrian aldatu-rik ikus genezake bi proiektu tarteko direla: «Navarra de Prensa y Comunicación,

S.A.» enpresak egunkari bat aterako du Iruinean, Alfonso Venturaren zuzendaritzapean: *Navarra hoy*. PSO Eren inguruko «El Liberal» enpresak, bere aldetik, egunkari bat aterako du Bilbon. Eduardo Sotillos izango da honen ohorezko zuzendaria.

5. Profesionaltasuna

Prentsari bagagozkio behintzat, badirudi profesionaltasuna objektibotasunari lotua azaltzen zaigula, besteak beste, neurri haundi batetan. Eta, zalantzarik ez, zenbat eta gehiago gaitik hanka egin, are eta errazago dela gezurrezko objektibotasun hori mantentzea eta, beraz, profesionaltasunaren itxurak behintzat hobeki betetzea.

Dena den, eta gauzak gertatu diren bezala egunkari berrien zuzendarien kudeaketa zaharrena baino zailagoa izan dela onartu ondoren, badirudi onartu ere onartu beharko genukeela azken hauek haiek baino hobeki jakin izan dutela kontsumo-produktu bat egiten.

Esango nuke esan, egunkari zaharretako zuzendariak (edo, nahi bada Administrazio-kontseiluek) zer ez duten egin nahi ondotoxo dakitela eta beren eremu mugatu horretan argi xamar jotzen ari direla.

Egunkari berrietako zuzendariak (edo Administrazio-kontseiluek), berriz, zer arraio egin ez dakitela eta ezjakinaren ezjakinez eta ezinaren ezinez, maldan behera aurkitu izan direla behin baino gehiagotan, irudimen eta ideia faltan.

Asmatu ezin hau (*Deia*-ko esperientzia ezagutzen dut nik ongien) hasi eta berehala etsitako hainbat projektutan sumatu ezezik frogatu ere egin da, hala «Kultur Deia»-ren desagertpena nola euskararen planteamendu tristea edota, hobeki esan, planteamendurik eza.

II. — ELEBITASUNA

Elebitasunaren esperientzia, eguneroko prentsa idatzian behintzat izugarritzko frakaso itzala izan da. Frakaso honen azter-

keta sakonik ez dago hemen egiterik, beronek bakarrik adierazitako textu-luzera guztia eramango bait liguke. Dena den, hona zenbait puntu, beste aukera baterako oinarri gisa.

a) *Projekturik eza*. Ez *Deia*-k eta ez *Egin*-ek ez zuten euskal prentsa edota erredakzio baterako planketa bat. Esango nuke hasieran *Deia*-k *Egin*-ek baino argiago zeuzkala ideiak (Martin Ugalderi esker) eta azken bolada honetan, ordea, alderantziz. Dena dela, ez lehen eta ez orain, eta ez batak eta ez besteak (enpresaz ari naiz eta ez euskal erredaktoreez) ez dute planketa orokorrik.

b) *Euskal eta erdal erredaktoreen arteko ezinikusiak*. Euskal kazetariak ilusio eta lilura haundiegiz hurbildu ziren «berenak» zirela uste izan zuten egunkari berrietara. Erdarazko kazetaririk gehienek, ordea, kontra erreakzionatu zuten. Lanpostua, protagonismoa, hegemonia eta nagusitasuna galduko ote zuten beldur. Burruka izan zen.

c) *Euskal kazetaritzaren prestakuntzarik eza*. Euskal kazetaririk onenek ere ez zuten esperientziarik egunkarietan.

d) *Elebitasuna kazetaritzaren beraren lege nagusiaren aurka doa*. Hau da, ahalik eta irakurlerik gehiena lortzearen aurka. Imajinazio falta izan da.

e) *Prentsa idatzian espazio fisiko itxia*. Irratian bai bezala, prentsa idatzian ez dago dena birritan errepikatzerik. Elebitasuna ez da praktikan posible.

f) *Azpiegiturarik eza*. Albiste-iturri guztiak (teletipoa, telexa, agentziak, etab.) erdaraz ari dira. Erlojuaren kontrako itzulpen arazoa larria da.

g) *Euskal irakurlearen eskakizunik eza*. Zenbait irakurle jakinako izan ezik, inor gutxi azaldu da egiazki euskal prentsa-ten alde. Kioskoan eta egunkaria erosterakoan, euskarak ez du eraginik izan.

III. — EUSKARAZKO ALDIZKARIAK

Euskarazko aldizkariak ere, hemen eskain diezaikegun tokia

baino gehiago merezi dute. Hona, elkarrizketarako zenbait pista, «informazio orokorreko» dagokienez batipat, azken urteotan jasan duten gainbeheraren ulergarri edo.

a) *Aldizkariak protagonismoa galdu dute.*

Galera hau egunkarien onetan gertatu da. Aldizkariak, batuz beste, ez dute egoera berri bati egokitu beharra kuestionatu.

b) *Irakurlekoaren galbabeaketa.*

Politika eta alderdikeria nagusitu diren neurrian, irakurlea dekantatu egin da eta aldizkariak irakurle-multzo haundi baten bilgarri ezezik, sakabanagarri jokatu dute.

c) *Irakurlearenganako atxekimendua.*

Aldizkarien ardura dutenek ez dute irakurlea bere osotasunean kontutan hartu. «Hau gurea da» eta «guk dugu arrazoia» direlakoak gehiegi nabarmendu dira.

d) *Aldizkarien helbururik eza.*

Euskarazkoak izateaz aparte, aldizkariak ez dute beren existentzia justifika dezakeen arrazoirik, komunikabide bezala arrazoi espezifikorik, alegia.

e) *Arduradunen mailarik eza.*

Askotan badirudi arduradunek aldizkari bat «aurkitu» dutela esku artean eta ez direla aterabide bat emateko gauza.

Hona, azkenik, zenbait aldizkariaren azken bi urteotako prozesua, argitalpenaren sarritasunari buruz:

ALDIZKARIA	Urteko ale-kopuru teorikoa	Argitara emandako aleak	
		1980	1981
Argia	50	39	23
Goiz Argi	50	46	32
Anaitasuna	25	14	10
Saski Naski	12	11	12
Zer	12	11	12
Oh Euzkadi		6	6
Jakin	4	4	5
Elhuyar	4	4	4

Zenbait ausnarketa aurrera begira

Erdarak, oro har, abiadura geometrikoa daraman artean, euskararak aritmetikoki ari da. Euskarak Gutenberg-en aroa gainditzea lortu aurretik, erdara telematikazko prozedura konplexuetara iritsi da. Martxa honetan, guk prentsa idatziari irtenbide bat eman aurretik, Strasbourg-eko azken albisteak etxeko pantaila batetan satelitez jaso ahal izango ditugu eta ingelesez euskaraz baino errazago.

Munduko herrien arteko distantziak txikituko dira, informazioa gehiago kontzentratuko da eta, albiste-iturri horietan erabiliko diren hizkuntza eta kodeak nagusituko dira.

Euskararen presentzia komunikabideetan salbatuko bada, irtenbide bakarra erakunde publikoetan dago. Gobernuak edota Gobernuak sortaraz ditzaketen erakundeek baizik beste inork ez du gakoaren giltza. Euskarazko prentsa idatziaren irtenbide bakarra, beraz, prentsa publikoan dago.

Badakit prentsa publikoak —telebista publikoak ez bezala— irudi txarra duela gure artean. Baina hori gure problema da, ez prentsarena berarena. Komunikabideen jabego publikoa edo pribatuaren arteko arazoa eta prentsa idatziari, irratitari edo teletelari egin diezaiokegun aplikazioa, arrazoi «historizista» bat da hasi-hasieran esan dugunez. Eta publikotasunaren kontrolak haurtekin zerikusirik haundia izaten du herririk gehienetan. Gurean honelakorik asumitzen den ala ez ere, gure problema da.

A.

LOS PROBLEMAS DE LA PRENSA ESCRITA LES PROBLEMES DE LA PRESSE ECRITE

La prensa escrita en 1981 presenta una pobre imagen. En contra de la tendencia a concentrarse que se observa tanto al Este como al Oeste, sería necesario crear un marco informativo nuevo, un sistema de comunicación autónomo.

Los diarios heredados del antiguo régimen han sabido amoldarse a las

nuevas circunstancias surgidas en 1977, mejor que los nuevos. En este hecho habría que considerar los siguientes factores:

1. **La infraestructura.** Los diarios antiguos tenían una sólida infraestructura, sin problemas financieros, un marco geográfico bien perfilado y un lector leal. Los nuevos tenían que encontrar espacio en el mercado haciendo frente a dificultades económicas y siendo tribunas de determinadas ideologías.

2. **Ambito provincial.** Los antiguos sabían alcanzar la información de los pueblos dentro de un marco provincial, los nuevos han querido hacer un diario nacional que halla serias dificultades para cubrir la información nacional, provincial y de los pueblos.

3. **Prensa independiente.** La prensa independiente será una utopía, pero la imagen de «independiente» todavía se vende bien. Los que mejor han cuidado esta imagen son «El Correo Español» y «El Diario Vasco».

4. **Distancia para con los problemas vascos.** Los nuevos diarios estaban interesados en el cambio, y no han ocultado sus opciones concretas. Este esfuerzo ha pasado ya su factura. Mientras, los diarios antiguos han sabido tratar la información relativa al País Vasco como a cierta distancia, con frialdad.

5. **Profesionalidad.** Los diarios antiguos han sabido mejor que los nuevos hacer un producto de consumo. Los Consejos de Administración de aquéllos saben muy bien qué es lo que no quieren hacer, mientras que los de los nuevos se han hallado sin saber qué hacer muchas veces.

2. Bilingüismo

La experiencia del bilingüismo en la prensa escrita ha fracasado. Los factores a tener presentes serían: a) falta de un plan; b) diferencias entre redactores vascos y españoles; c) falta de preparación en los periodistas vascos; d) el bilingüismo está en contra del principio fundamental del periodismo: reunir el mayor número posible de lectores; e) espacio limitado de la prensa escrita; f) falta de una infraestructura vasca; g) falta del lector en euskara.

3. Las revistas vascas

He aquí las pistas que pueden explicar su decadencia, sobre todo la de las revistas de información general: a) pérdida de protagonismo; b) criba entre los lectores; c) olvido del destinatario; d) carencia de una finalidad; e) falta de capacidad de los responsables.

Consideraciones cara al futuro

La única salida para la presencia del euskara en los medios de comunicación está en las instituciones públicas.

La presse écrite de 1981 présente une pauvre image. A l'inverse de la tendance à se concentrer que l'on observe tant à l'Est qu'à l'Ouest, il serait nécessaire de créer un cadre nouveau de l'information, un système autonome de communication.

Les journaux hérités de l'ancien régime ont su s'adapter aux nouvelles circonstances surgies en 1977, mieux que les nouveaux. Dans ce fait il y aurait à considérer les facteurs suivants:

1. L'infrastructure. Les anciens quotidiens ont une solide infrastructure,

sans problèmes financiers, un cadre géographique bien tracé et un lecteur fidèle. Les nouveaux devaient trouver un espace sur le marché en faisant face à des difficultés économiques et en étant des tribunes d'idéologies déterminées.

2. Circuit provincial. Les anciens savent obtenir l'information des peuples à l'intérieur d'un cadre provincial; les nouveaux ont voulu faire un quotidien national qui rencontre de sérieuses difficultés pour couvrir l'information nationale, provinciale et des peuples.

3. Presse indépendante. La presse indépendante sera une utopie, mais l'image de «indépendant» se vend bien encore. Ceux qui ont le mieux soigné cette image sont «El Correo Español» et «El Diario Vasco».

4. Distance par rapport aux problèmes basques. Les nouveaux journaux étaient intéressés dans le changement et n'ont pas caché leurs options concrètes. Cet effort a déjà payé sa facture. Entre temps, les anciens journaux ont su traiter l'information relative au Pays Basque avec un certain recul, avec froideur.

5. Professionnalisme. Les anciens journaux ont su mieux que les nouveaux faire un produit de consommation. Leurs Conseils d'Administration savent très bien ce qu'ils ne veulent pas faire, tandis que ceux des nouveaux se sont trouvés sans savoir que faire bien des fois.

II. Bilinguisme

L'expérience du bilinguisme dans la presse écrite a échoué. Les facteurs à prendre en compte seraient: a) manque d'un plan; b) différences entre rédacteurs basques et espagnols; c) manque de préparation chez les journalistes basques; d) le bilinguisme va à l'encontre du principe fondamental du journalisme: regrouper le plus grand nombre possible de lecteurs; e) espace limité de la presse écrite; f) manque d'une infrastructure basque; b) manque de lecteur en euskara.

III. Les revues basques

Voici les pistes qui peuvent expliquer leur décadence, surtout celle des revues d'information générale: a) perte de protagonisme; b) crible parmi les lecteurs; c) oubli du destinataire; d) carence d'une finalité; e) manque de capacité des responsables.

Considérations face à l'avenir

L'unique issue pour la présence de l'euskara dans les moyens de communication est dans les institutions publiques.